

Institute for Digitalisation of Education of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Scientific interests: digital technologies in education, pedagogy, open electronic scientific and educational system, digital library.

KILCHENKO Alla Vilenivna – researcher of the Department of Open Education and Scientific Information Systems of the Institute for Digitalisation of Education of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Scientific interests: digital technologies in education, pedagogy, open electronic scientific and educational system, digital library.

NOVYTSKA Tetiana Leonydivna – researcher of the Department of Open Education and Scientific Information Systems of the Institute for Digitalisation of Education of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Scientific interests: digital technologies in education, pedagogy, open electronic scientific and educational system, digital library.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2024 р.

УДК 376.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-172-177

КАЧУРОВСЬКА Оксана Борисівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1658-0578>

e-mail: oxaina@ukr.net

СІЛЯВІНА Юлія Сергіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0250-6526>

e-mail: Juliyasil2016@gmail.com

ЗВЕКОВА Вікторія Корнійвна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6044-8814>

e-mail: vikazvekova19@gmail.com

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовано актуальність психолого-педагогічного супроводу дітей із комплексними порушеннями розвитку, акцентується увага на ефективних підходах до діагностики та підтримки таких дітей. Психолого-педагогічний супровід вважається ключовим елементом, що забезпечує якісну допомогу та адаптацію дітей у навчальному процесі і соціальному середовищі. Основна увага приділяється розробці ефективних підходів до діагностики та супроводу дітей, що мають складну структуру дефекту, а також аналізу сучасних методів інтеграції таких дітей у навчальний процес. Розглянуто необхідність диференційованої діагностики для оцінки індивідуальних особливостей розвитку дитини, визначення її сильних та слабких сторін, що є ключовим для побудови індивідуальних програм навчання і розвитку. Підкреслена важливість комплексного підходу, який включає участь мультидисциплінарної команди фахівців – психологів, педагогів, логопедів, дефектологів та інших спеціалістів, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. Особливу увагу приділено сучасним технологіям та моделям психолого-педагогічного супроводу, що спрямовані на оптимізацію навчального процесу та соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. Автори акцентують на важливості своєчасного та професійного втручання, яке сприяє зняттю або послабленню специфічних ускладнень розвитку, а також запобіганню їх виникненню в майбутньому.

Авторами, визначено, що супровід дітей із складною структурою дефекту має включати комплексний аналіз індивідуальних особливостей розвитку, що допомагає виявити як сильні, так і слабкі сторони дитини. Це передбачає створення індивідуальних програм навчання і розвитку, враховуючи специфіку порушень, а також забезпечення корекційних і підтримуючих заходів. Важливість такого підходу полягає у персоналізації навчального процесу, що допомагає оптимально врахувати потреби кожної дитини. У статті науковцями підкреслено, що психолого-педагогічний супровід має бути реалізований за участі мультидисциплінарних команд, включаючи психологів, педагогів, логопедів, дефектологів та інших фахівців. Психолого-педагогічний супровід також включає в себе постійний моніторинг і корекцію навчального плану, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в розвитку дитини і адаптувати методи навчання відповідно до її потреб. Стаття завершується обговоренням перспектив подальших досліджень у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей із комплексними порушеннями розвитку, наголошуючи на необхідності інтеграції теоретичних знань і практичних навичок для забезпечення максимального розвитку потенціалу таких дітей і їх успішної соціалізації.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особлива дитина, реабілітація, розвиток, психолого-педагогічний супровід.

KACHUROVSKA Oksana Borisivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Special Education

Izmail State University of Humanities

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1658-0578>

e-mail: oxaina@ukr.net

SILIAVINA Yuliia Sergiivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of the Department of General Pedagogy
and Special Education

Izmail State University of Humanities

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0250-6526>

e-mail: Juliyasil2016@gmail.com

ZVIEKOVA Viktoriia Cornive –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of the Department of General Pedagogy
and Special Education

Izmail State Humanitarian University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6044-8814>

e-mail: vikazvekova19@gmail.com

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESEARCHING PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN WITH COMPLEX DEVELOPMENTAL DISORDERS

The article substantiates the relevance of psychological and pedagogical support for children with complex developmental disorders, focusing on effective approaches to the diagnosis and support of such children. Psychological and pedagogical support is considered a key element that ensures quality assistance and adaptation of children in the educational process and social environment. The main attention is paid to the development of effective approaches to the diagnosis and support of children with a complex structure of the defect, as well as to the analysis of modern methods of integrating such children into the educational process. The need for differentiated diagnostics to assess the individual characteristics of a child's development, to determine his strengths and weaknesses, is considered, which is key to building individual training and development programs. The importance of a comprehensive approach, which includes the participation of a multidisciplinary team of specialists - psychologists, teachers, speech therapists, defectologists and other specialists working with children with special educational needs - is emphasized. Particular attention is paid to modern technologies and models of psychological and pedagogical support aimed at optimizing the educational process and social integration of children with special educational needs. The authors emphasize the importance of timely and professional intervention, which helps to remove or alleviate specific developmental complications, as well as to prevent their occurrence in the future.

The authors determined that the support of children with a complex structure of the defect should include a comprehensive analysis of individual developmental characteristics, which helps to identify both the child's strengths and weaknesses. This involves the creation of individual training and development programs, taking into account the specifics of violations, as well as the provision of corrective and supportive measures. The importance of such an approach lies in the personalization of the educational process, which helps to optimally take into account the needs of each child. In the article, the scientists emphasized that psychological and pedagogical support should be implemented with the participation of multidisciplinary teams, including psychologists, teachers, speech therapists, defectologists and other specialists. Psychological and pedagogical support also includes constant monitoring and correction of the curriculum, which allows you to quickly respond to changes in the child's development and adapt teaching methods according to his needs. The article concludes with a discussion of the prospects for further research in the field of psychological and pedagogical support for children with complex developmental disorders, emphasizing the need to integrate theoretical knowledge and practical skills to ensure the maximum development of the potential of such children and their successful socialization.

Key words: inclusive education, special child, rehabilitation, development, psychological and pedagogical support.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освіта для дітей з особливими освітніми потребами є ключовим засобом їх розвитку, реабілітації і соціального захисту, а також забезпечує реальний шанс для самостійного та незалежного життя. Згідно із Законом України "Про освіту", держава гарантує таким дітям дошкільну, загальну і професійну освіту, яка відповідатиме їх здібностям і можливостям.

Реформа "Нової української школи" (НУШ) передбачає новий підхід до освіти, зосереджуючись на розвитку компетентностей учнів, особливо в аспекті їхньої психосоціальної адаптації. Цей процес включає набуття певних соціальних ролей і відповідної поведінки. У зв'язку з цим особлива увага приділяється вивченню дітей з особливими освітніми потребами, їхнього психосоціального розвитку, а також формуванню компетентностей у сферах спілкування, самопізнання та професійного самовизначення.

Впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання значно розширило зміст і завдання психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Це вимагає диференціації освітніх потреб дітей і відповідного підходу до їхнього психологопедагогічного супроводу.

Останніми роками збільшується кількість дітей, які мають складні та комплексні порушення розвитку. Це ставить перед освітніми та медичними закладами завдання розробки нових і вдосконалення існуючих методик супроводу. Діти з комплексними порушеннями розвитку потребують спеціалізованого та індивідуального підходу в навчанні і вихованні.

Ефективні методичні засоби допомагають розробити індивідуальні плани, які відповідають конкретним потребам кожної дитини. Сучасні виклики в освітній і медичній сферах вимагають нових підходів до роботи з дітьми, які мають комплексні порушення розвитку. Розробка і впровадження нових методичних засобів є кілька елементів у забезпеченні ефективної допомоги. Тема є актуальною для наукових досліджень, оскільки розвиток нових методичних завдань може стати основою для подальших наукових робіт та досліджень у цій галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Навчання і виховання дітей з складними порушеннями є складною і маловивченою проблемою у спеціальній педагогіці. До недавнього часу багато таких дітей у нашій країні не отримували належної педагогічної допомоги через визнання їх

нездатними. Проте за останні десятиліття ситуація суттєво змінилася. Зараз все більше уваги приділяється проблемам навчання дітей з комплексними дефектами, що стало важливою тенденцією в розвитку сучасної спеціальної педагогіки.

Дослідження зосереджені переважно на окремих видах складних дефектів, що призвело до нерівномірного вивчення проблеми. Проте розробка психолого-педагогічних систем виховання сліпо-глухих дітей значно поліпшила розуміння складних дефектів загалом, дозволяючи знаходити спільні рішення та усвідомлювати відмінності у розвитку дітей з комплексними порушеннями порівняно з дітьми з окремими первинними дефектами.

Теоретичну та методологічну основу дослідження складають: Положення культурно-історичної теорії розвитку вищих психічних функцій, представлені працями (Л. Божович, Л. Виготського, О. Запорозьця, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна та інших дослідників); вчення Л. Виготського про складну структуру дефекту та зону найближчого розвитку; психолого-педагогічна теорія корекційного навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, розроблена (Л. Виготським, Т. Дегтяренко, М. Земцовою, О. Литвак, І. Моргулісом, В. Синьовим); теоретичний та експериментальний досвід вивчення дітей з комплексними порушеннями розвитку, представлений працями (Т. Басилової, Г. Бертиня, М. Блюміної, Л. Вавіної, О. Мاستюкової, М. Певзнера, Т. Розанової).

Мета цього дослідження є комплексне вивчення теоретичних і практичних аспектів психолого-педагогічного супроводу дітей зі складними дефіцитними структурами та визначення ефективних шляхів підвищення його якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта для дітей з особливими освітніми потребами є ключовим засобом їх розвитку, реабілітації і соціального захисту, а також забезпечує реальний шанс для самостійного та незалежного життя. Згідно із Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609 «Про затвердження Примірною положення про команду психологопедагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» держава гарантує таким дітям дошкільну, загальну і професійну освіту, яка відповідатиме їх здібностям і можливостям [3].

Впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання значно розширило зміст і завдання психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Це вимагає диференціації освітніх потреб дітей і відповідного підходу до їхнього психологопедагогічного супроводу.

Одна з ключових складових психолого-педагогічного супроводу – це логопедичний супровід. Протягом певного часу в спеціальній педагогіці терміни «допомога», «підтримка» та «супровід» часто використовувалися як синоніми. Однак останнім часом дослідники дедалі більше зосереджуються на розмежуванні цих понять. У тлумачних словниках термін «допомога» визначається як дія, що сприяє комусь у вирішенні певних завдань, полегшуючи його становище [1].

Хоча «допомога» і «підтримка» мають схожі аспекти, вони не є тотожними за значенням. За визначенням Д. Гринчишин в «Короткому тлумачному словнику української мови», «допомога» – це сприяння у вирішенні певних питань або завдань [5]. Надання допомоги педагогом, таким чином, є частиною підтримки дитини. Своєю чергою, підтримка полягає в стимулюванні та заохоченні починань дитини, допомагаючи їй знайти сили для досягнення мети і подолання труднощів, а також у захисті її прав [5].

Слово «супровід», згідно з «Великим тлумачним словником сучасної української мови», означає групу осіб, яка супроводжує когось [1]. Це вказує на відмінності між термінами «підтримка» та «допомога». Допомога зазвичай надається конкретно і безпосередньо у момент зіткнення з труднощами, які дитина або батьки не можуть подолати самостійно, але які є важливими для їхнього розвитку. Підтримка, в свою чергу, може здійснюватися віддалено і опосередковано, без фізичної присутності. Це дозволяє розширити виховний простір навколо дитини, включаючи допомогу через батьків, близьке оточення або спеціально організоване середовище в умовах сім'ї та соціальних інституцій, що дає можливість враховувати індивідуальні особливості дитини і підтримувати її розвиток та подолання труднощів. Логопедичний супровід представляє собою як прямий, так і опосередкований вплив на дитину, що здійснюється спеціалістами-логопедами протягом всього дитячого віку. Цей супровід реалізується через різноманітні форми в залежності від потреб. Основні напрями логопедичного супроводу сім'ї з дитиною, яка має порушення мовлення, включають інформаційно-просвітницьку, діагностично-консультативну, логокорекційну та психолого-виховну діяльність [4].

Завданням неперервного логопедичного супроводу є:

- Формування логопедичної компетентності батьків та їх педагогічної культури;
- Організація сприятливого мовленнєвого середовища та активізація процесу формування мовлення;
- Попередження порушень мовлення, контроль за його розвитком;
- Забезпечення своєчасної логопедичної допомоги;
- Формування ефективної взаємодії з родиною дитини з порушенням мовлення;
- Логопсихологічна підтримка батьків.

Ключовими складовими логопедичного супроводу є інформування, консультування та безпосередня логопедична допомога. Найважливішим аспектом є комплексна, узгоджена робота логопеда та сім'ї дитини, яка розпочинається з раннього віку [4, с. 104].

Успіх логопедичного супроводу значною мірою залежить від тісної співпраці між педагогами та батьками, а також від єдності вимог та методів роботи з дітьми. Взаємодія між педагогами і батьками триває на всіх етапах роботи з дитиною, починаючи з первинного обстеження [6].

Таким чином, взаємодія між логопедом і родиною є основою логопедичного супроводу. Основна мета цього впливу полягає у зміні самосвідомості батьків і формуванні позитивного сприйняття особистості дитини з порушенням мовлення. На думку науковців, система логопедичного супроводу може бути розділена на два основних напрями:

1. Логопедичний: передбачає набуття знань про етапи та особливості мовленнєвого розвитку дитини, розвиток умінь активізувати мовленнєве спілкування та знання про прояви мовленнєвих порушень у дошкільному віці.

2. Психологічний: включає формування знань про хід мовленнєвого розвитку дитини, вікові психологічні та педагогічні особливості, розвиток навичок мотивації для мовленнєвого спілкування та створення умов для нормального загального й мовленнєвого розвитку дітей, а також налагодження шляхів взаємодії між дітьми та батьками [7].

Одним із головних завдань є рання діагностика складних дефектів, оскільки пізні виявлення часто ускладнює процес навчання і розвитку дітей. Багато батьків, стикаючись із серйозними порушеннями розвитку у своїх дітей, часто шукають допомогу в медичних закладах, а не в освітніх фахівців. Це може призвести до материнської депривації, що негативно впливає на емоційний та інтелектуальний розвиток дітей [9, с. 35].

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами є тривалим і динамічним процесом, що складається з п'яти взаємопов'язаних складових:

1. Постійний моніторинг медико-психологічного та психолого-педагогічного стану дитини в контексті її психічного розвитку.

2. Створення сприятливих соціально-психологічних умов для ефективного розвитку дітей у суспільстві.

3. Надання регулярної психологічної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку у формі консультування, психокорекції та психологічної підтримки.

4. Регулярна психологічна допомога батькам дітей з проблемами у розвитку.

5. Організація життя дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їх психічних і фізичних можливостей.

Моніторинг психолого-педагогічного статусу є складним процесом, що вимагає тісної співпраці всіх фахівців, які залучені до підтримки дитини з особливими потребами. До складу команди повинні входити практичний психолог, який відповідає за психологічний супровід, педагог-дефектолог, лікар-психіатр або лікар-невропатолог, соціальний педагог та асистент вчителя з інклюзивного навчання. Найефективнішою формою комплексного супроводу є психолого-медико-педагогічний консиліум, що створюється наказом керівника навчального закладу. Цей консиліум дозволяє об'єднати інформацію та зусилля всіх фахівців, на основі чого розробляється і реалізується загальна стратегія навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами [8].

Поєднуючи психологічні ідеї з педагогічними методами, викладачі та фахівці з психічного здоров'я можуть допомогти дітям зі складними дефектними структурами повністю розкрити свій потенціал та покращити якість свого життя. Реалізація цілісного та персоналізованого підходу може мати істотне значення у житті цих дітей та підтримати їхню подорож до успіху щастя. Проблема складної структури дефекту у дітей полягає в тому, що в більшості випадків порушення у їхньому розвитку не є окремими, ізольованими випадками, а мають системний, комплексний характер [10].

Психолого-педагогічний супровід дітей зі складною структурою дефекту є надзвичайно важливим для їхнього розвитку та успішного навчання. Ця система супроводу впливає на всі аспекти порушеного розвитку, надаючи цілісний підхід до подолання наслідків дефекту. У команду супроводу входять різні фахівці, такі як логопеди, дефектологи, психологи, які співпрацюють для врахування всіх потреб дитини. Створюється індивідуальна програма розвитку та навчання, що враховує усі особливості та потреби кожної конкретної дитини. Під час супроводу активізуються збережені функції та процеси дитини для максимальної компенсації наслідків дефекту. Робота психолога спрямована на формування позитивного ставлення до дефекту та подолання тривоги дитини. Батьки активно долучаються до програми супроводу, отримуючи консультації та навчаючись методам роботи з дитиною [2].

Отже, психолого-педагогічний супровід сприяє гармонійному розвитку дітей зі складною структурою дефекту, покращує їхнє навчання та соціальну інтеграцію.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Діти з особливими освітніми потребами потребують значної уваги та підтримують через ваші психофізичні порушення, які можуть бути вродженими або набутими в ранньому віці. Важливо зрозуміти, що такі порушення, як сенсорні, моторні, комунікативні, інтелектуальні або аутичні, суттєво впливають на розвиток дітей і вимагають спеціальних педагогічних заходів та підтримки. Забезпечення освітніх потреб дітей з порушеннями розвитку значною мірою залежить від оцінки їхніх індивідуальних особливостей розвитку, сильних і слабких сторін, можливостей інтелектуального розвитку, а також ступеня збереженості когнітивного і соціального функціонування. Методом такої оцінки є надання якісної освіти, що обґрунтовується на врахуванні реального потенціалу розвитку дитини в навчальному процесі.

Успішний розвиток, навчання, реабілітація та соціалізація дітей з особливими освітніми потребами значною мірою залежать від суспільної підтримки, толерантності та пошуку ефективних шляхів їх входження в соціум. Це завдання має державне значення, що відображено в законодавчих актах та державних програмах, спрямованих на удосконалення системи освіти та забезпечення якісної освіти кожної дитини як основного чинника її соціалізації та інтеграції у суспільство [11].

Таким чином, психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовлення в умовах інклюзивного навчання є ключовим компонентом сучасної освітньої системи в Україні. Цей супровід має мультидисциплінарний характер і сприяє створенню спеціальних умов для організації навчальної діяльності таких дітей, забезпечує психологічну готовність всіх учасників навчально-виховного процесу до взаємодії з дітьми, що мають комплексні порушення, а також попереджає і корегує вторинні відхилення в їх розвитку.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробці методичних рекомендацій для логопедів, практичних психологів щодо діагностики та психокорекційної роботи з дітьми, які мають комплексні порушення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: близько 170000 слів та словосполучень / уклад. та голов. ред. В.Т.Бусел. К.; Ірпін: Перун, 2001. 1440 с.
2. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2013. 301 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609 «Про затвердження Примірною положення про команду психологопедагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>.
4. Конопляста С. Ю., Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. Вип. 17. С. 105-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2011_17_30
5. Короткий тлумачний словник української мови: близько 7000 слів / уклад. Д. Г. Гринчишин та ін.; за ред. Д.Г.Гринчишина. К.: Просвіта, 2010. 599с.
6. Ласточкіна О. В., Ляни О. В., Литвиненко В. А. Сучасні напрями роботи з сім'єю, що виховує дитину з порушеннями мовлення. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. 2019. № 3. С. 144-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2019_3_26
7. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
8. Синьов В.М., Коваленко В.С. (2019) Особливості організації інклюзивного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. Інклюзивне та інтегроване навчання: стан, проблеми і перспективи: збірник наукових праць / за загальною редакцією акад. Прокопенка І.Ф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; «Мітра», С. 140-145.
9. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посібник. Харків, 2021. 345 с.
10. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С.В. Трикоз, Г. О. Блеч. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
11. Ткач Х.Я. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу: практичний посібник / Х.Ткач. Тернопіль: Мандривець, 2021. 136 с.

REFERENCES

1. A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: about 170,000 words and phrases / comp. and heads ed. (2021). V. T. Busel. K.; Irpin: Perun, 2001. 1440 p. [in Ukrainian]

2. Dehtyarenko, T. M. (2013). Korektsiyno-reabilitatsiyna robota v spetsial'nykh doshkil'nykh zakladakh dlya ditey z osoblyvymy potrebamy: navchal'nyy posibnyk. [Correctional and rehabilitation work in special preschool institutions for children with special needs: study guide] Sumy: Universytet's'ka knyha. 301 s. [in Ukrainian]

3. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 8, 2018 No. 609 "On approval of the Model Regulation on the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs in an institution of general secondary and preschool education" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>. [in Ukrainian]

4. Konopliasta S.Yu., Kyslychenko V.A. Lohopedychnyy suprovod sim'yi, v yakiy vykhovuyet'sya dytna z porushennyamy movlennya. [Speech therapy support of a family in which a child with speech disorders is raised]. Naukovyy zhurnal M.P. Drahomanova NPU. Seriya 19: Korektsiyna pedahohika ta spetsial'na psykholohiya. 2011. Vypusk 17. S. 105-107. 2011. Issue 17. P. 105-107. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2011_17_30 [in Ukrainian]

5. Korotkyy tлумачnyy slovyk ukrayyns'koyi movy: blyz'ko 7000 sliv (2010). [Short explanatory dictionary of the Ukrainian language: about 7,000 words] / uklad. D.H. Hrynychshyn ta in.; pid red.D.H. Hrynychshyna. K.: Prosvita. 599 s.

6. O.V. Lastochkina, O.V. Lyanni, V.A. Lytyvnenko. (2019). Suchasni napryamky roboty z sim'yeyu, yaka vykhovuye dytnu z porushennyamy movlennya. [Modern directions of work with a family raising a child with speech disorders]. Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Pedahohichni nauky. № 3 [in Ukrainian]

7. Myronova, S. P. (2015). Korektsiyna psychopedahohika. Olihofrenopedahohika: pidruchnyk.[Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: a textbook]. Kam'yanets'-Podil's'kyu: Kam'yanets'-Podil's'kyu natsional'nyy universytet imeni Ivana Ohiyenka. 312 s. [in Ukrainian]

8. Syn'ov, V.M., Kovalenko, V.YE. (2019). Osoblyvosti orhanizatsiyi inklyuzyvnoho navchannya ditey z intelektual'noyu nedostatnistyu. Inklyuzyvna ta intehrovana osvita: stan, problemy ta perspektyvy: [Features of the organization of inclusive education of children with intellectual disabilities. Inclusive and integrated education: status, problems and prospects]: szbirnyk naukovykh prats' / Za redaktsiyeyu akad. Prokopenko I.F. Kharkiv: KHNPu imeni H. S. Skovorody; «Mitra». S. 140-145. [in Ukrainian]

9. Onopriyenko, O. V. (2021). Nova ukrayins'ka shkola: innovatsiyna systema otsynuyannya rezul'tativ navchannya molodshykh shkolyariv [The new Ukrainian school: an innovative system for evaluating the learning outcomes of primary school students]: navch.-metod. posibnyk. Kharkiv. [in Ukrainian]

10. Trykoz, S.V. (2018). Dytna z porushennyamy intelektual'noho rozvytku / S.V. Trykoz, H. O. Blekh. Kharkiv: Vydavnytstvo «Ranok», Vydavnytstvo «Kenhur». 40 s. [in Ukrainian]

11. Tkach, KH.YA. (2021). Obstezhennya movlennyevoho rozvytku ditey z autyzmom ta tyazhky my porushennyamy movlennya. Na zasadakh povedinkovoho pidkhdou: praktychnyy posibnyk [Examination of the speech development of children with autism and severe speech disorders. On the basis of the behavioral approach: a practical guide]/ H. Tkach. Ternopil': Mandrivets'. 136 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КАЧУРОВСЬКА Оксана Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: методичні засади дослідження психолого-педагогічного супроводу дітей з комплексними порушеннями розвитку.

СІЛЯВІНА Юлія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: методичні засади дослідження психолого-педагогічного супроводу дітей з комплексними порушеннями розвитку.

ЗВЄКОВА Вікторія Корнійвна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: методичні засади дослідження психолого-педагогічного супроводу дітей з комплексними порушеннями розвитку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KACHUROVSKA Oksana Borisivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Special Education IZmail State University of Humanities.

Scientific interests: methodological principles of researching psychological and pedagogical support of children with complex developmental disorders.

SILIAVINA Yuliia Sergiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Special Education IZmail State University of Humanities.

Scientific interests: methodological principles of researching psychological and pedagogical support of children with complex developmental disorders.

ZVIEKOVA Viktoriia Cornive – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Special Education IZmail State Humanitarian University

Scientific interests: methodological principles of researching psychological and pedagogical support of children with complex developmental disorders.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2024 р.

УДК 37.016:53

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-215-177-182

KOS Інна Русланівна –

вчитель фізики, астрономії та математики

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

ORCID: <http://orcid.org/0009-0005-7996-2804>

e-mail: inna.kos.20@pnu.edu.ua

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ІНТЕРАКТИВНІ СИМУЛЯЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Сучасний світ диктує нові правила освітнього процесу, де традиційні методи навчання потребують доповнення інноваційними підходами. В умовах стрімкого розвитку технологій та постійних змін у суспільстві, актуальність використання інноваційних методик у навчальному процесі набуває все більшої ваги. Зокрема, у вивченні фізики в середній школі, де учні зустрічаються з складними теоріями, використання сучасних технологій може значно підвищити ефективність навчання та зацікавленість учнів у предметі. Розробка та впровадження інноваційних педагогічних підходів у навчальній практиці стає необхідністю для забезпечення якісної освіти та готовності молодого покоління до викликів сучасного світу.

У цій статті досліджуються два перспективні напрямки: штучний інтелект (ШІ) та інтерактивні симуляції. Їхнє впровадження в навчальний процес здатне докорінно змінити сприйняття учнями матеріалу. ШІ може використовуватись для створення індивідуалізованих програм навчання, які враховують рівень учня та його темп навчання. Інтерактивні симуляції, в свою чергу, дають можливість вивчати матеріал через власний досвід та експерименти. Розглядаються методичні підходи щодо успішного способу застосування прогресивних засобів освіти, які затребувані учнями й вимогами цифрової епохи. Зроблено висновки щодо користі штучного інтелекту та інтерактивних симуляцій у навчанні при планованому їх використанні та вдалій інтеграції у навчальний процес.

Подальші дослідження будуть направлені на розробку і впровадження в освітню діяльність конкретних методичних рекомендацій, спрямованих на оптимальне використання інноваційних засобів навчання, які сприятимуть збагаченню досвіду учнів та підвищенню їхнього навчального результату.

Ключові слова: штучний інтелект, інтерактивні симуляції, предметне навчання, інноваційне викладання, інтеграція, візуалізація, методи викладання.

KOS Inna Ruslanivna –

teacher of physics, astronomy and mathematics

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORCID: <http://orcid.org/0009-0005-7996-2804>

e-mail: inna.kos.20@pnu.edu.ua

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND INTERACTIVE SIMULATION AS INNOVATIVE TEACHING TOOLS IN PHYSICS LESSONS

The modern world dictates new rules for the educational process, where traditional teaching methods require supplementation with innovative approaches. In the context of rapid technological development and constant societal changes, the relevance of using innovative techniques in the educational process is increasingly important. For instance, in the study of physics in secondary school, where students encounter complex theories, the use of modern technologies can significantly enhance the effectiveness of teaching and students' interest in the subject. The development and implementation of innovative pedagogical approaches have become a necessity to ensure quality education and prepare the younger generation for the challenges of the modern world.

This article examines two promising directions: artificial intelligence (AI) and interactive simulations. Their integration into the educational process has the potential to fundamentally change students' perception of the material. AI can be utilized to create personalized learning programs that take into account each student's level and pace of learning. Interactive simulations, on the other hand, provide an opportunity to learn the material through personal experience and experiments. Methodological approaches to the successful application of